

UMENIE A KULTÚRA

ÚVOD

Vzdelávací štandard umenia a kultúry pre gymnázium so štvorročným vzdelávacím programom a pre gymnázium s päťročným vzdelávacím programom chápeme predovšetkým ako program na rozvíjanie individuálnych učebných a tvorivých možností žiakov. Vzdelávací štandard pozostáva z charakteristiky príslušného predmetu a základných učebných cieľov, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde. Teda v ucelenom systéme výkonov, ktoré sú vyjadrené kognitívne odstupňovanými konkretizovanými cieľmi – učebnými požiadavkami. Tie predstavujú normu pre žiaka. Napriek tomu ich však učitelia môžu bližšie špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať, napríklad v podobe učebných úloh – tvorivých zadaní. či odstupňovať jednotlivé výkony podľa kognitívnych možností žiakov.

K vymedzeným výkonom je priradený učebný obsah, v ktorom sa zdôrazňujú aj pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu každého predmetu. Takto štruktúrované učivo podľa jednotlivých tematických celkov tvorí obsahový štandard, ktorý chápeme ako záväzok pre učiteľa. Opäť však platí, že učitelia si môžu obsah tvorivo modifikovať v rámci vymedzeného tematického celku v školskom vzdelávacom programe.

Naším cieľom je rozvíjať činnostne orientované vyučovanie teda v ňom napomáhať žiakom nielen si pamätať hotové významy, ale vytvárať nové poznatky prostredníctvom skúmateľských a interpretačných metód.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

V predmete umenie a kultúra sa žiaci oboznamujú s priestorom kultúry a umenia prostredníctvom tematických celkov, ktoré sú zamerané na komplexné vnímanie kultúry a umenia v súvislostiach súčasných kultúrnych, spoločenských, ekonomických a politických procesov.

Žiak sa učí využívať základné kultúrne nástroje, rozlišovať rôzne súčasti kultúry a umenia, rozumieť ich úlohe vo svojom živote a v živote spoločnosti. Učí sa rozlišovať hlavné umelecké a kultúrne smery, prúdy a druhy, opisovať a verbalizovať svoje zážitky z vnímania umeleckých diel, pochopiť význam a hodnotu umenia v živote jednotlivca a spoločnosti. Rozvíja sa záujem žiaka o kultúrne dedičstvo svojho regiónu, národa a štátu, zoznamuje sa s kultúrou iných národov, učí sa chápať význam kultúrnych a umeleckých pamiatok. Získava vedomosti a rozvíja sa porozumenie k súčasnej umeleckej a kultúrnej tvorbe. Získava informácie o miestnom, národnom, európskom a svetovom dedičstve. Podieľa sa na rozvíjaní zodpovedného postoja k hodnotám národnej kultúry a iných kultúr, a v neposlednom rade rozvíja kultivovanú umeleckú, vizuálnu, akustickú, jazykovú a pohybovú gramotnosť.

Učiteľ vedie žiakov tak, aby vytvoril dostatočný priestor na diskusiu o aktuálnom poznaní žiakov, aby vytváral situácie, v ktorých žiaci aktívne reflektujú súčasné umenie a kultúru, tvoria, diskutujú, argumentujú a interpretujú, čím sa rozvíja myslenie, zručnosti, názory a postoje žiaka.

Umenie a kultúra obsahuje aj prvky, ktoré predmet prepájajú s inými vyučovacími predmetmi, napr. dejepis, geografia, etická výchova a podobne. Niektoré témy je možné, podľa uváženia učiteľa prepájať s témami týchto predmetov.

CIELE PREDMETU

Žiaci

- si kultivujú umeleckú, estetickú, vizuálnu, akustickú, jazykovú a pohybovú gramotnosť,
- si rozširujú skúsenosti s aktívnou tvorbou v rámci projektov v oblasti rôznych druhov umení a médií,
- rozlišujú hlavné umelecké a kultúrne smery, prúdy a druhy,
- kriticky reflektujú na súčasnú ponuku vizuálnej kultúry a médií,
- rozvíjajú si porozumenie k súčasnej umelečkej a kultúrnej tvorbe,
- verbálne alebo umelecké interpretujú vlastné umelecké zážitky,
- vyjadrujú vlastné myšlienky, skúsenosti a emócie prostredníctvom rôznych médií,
- zaujímajú zodpovedný postoj k hodnotám národnej kultúry,
- rešpektujú hodnoty a rozdiely kultúr iných národov,
- a si rozvíjajú povedomie o vlastnej kultúrnej identite.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Kultúra a kultúrna tradícia: kultúrne povedomie, identita, tvorba kultúrnej tradície

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ digitálne zdokumentovať (formou denníka/digitálnej prezentácie) vybranú kultúrnu pamiatku, ✓ vytvoriť vlastnú interpretáciu (posun, aktualizáciu) kultúrnej pamiatky, artefaktu, piesne alebo zvyku, ✓ zhodnotiť význam a prínos vybranej kultúrnej pamiatky, ✓ diskutovať o vplyve internetu (sociálnych médií) na formovaní kultúrnej tradície a identity. 	<p>kultúra – obsah pojmu z hľadiska niektorých sociohumanitných vied, funkcie, analýza (dominantná, alternatívna, marginálna kultúra a pod.)</p> <p>kultúrna tradícia</p> <p>kultúrna identita</p> <p>kultúrne povedomie</p> <p>regionálna kultúra a pamiatky – poznávanie regiónu</p>

Móda a životný štýl

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ navrhnuť telový dizajn pre rôzne kultúrne žánre alebo spoločenské príležitosti, ✓ vytvoriť vlastný návrh odevného dizajnu, ✓ usporiadať módnou prehliadku (show), ✓ porovnať súčasné a minulé štýly v odievaní. 	<p>telo a tvár v rôznych kultúrach (napr. prírodné národy a pod.) móda – praktická, estetická, erotická, identifikačná, diferenciacná funkcia vyjadrovacie a výrazové prostriedky odevného dizajnu sebapropagácia, sebavyjadrenie, individualita – odievanie, účesy, líčenie, doplnky a úpravy tela ako forma komunikácie globalizácia v móde móda a subkultúry ukážky – experimentálne trendy, módne časopisy, televízia, prehliadky, show</p>

Kultúra tela – kult tela

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ tvorivo vyjadriť ideál mužskej alebo ženskej krásy, ✓ na vybraných ukázkach porovnávať rôzne koncepcie v postoji k ľudskému telu v súčasnosti a v minulosti, resp. v rôznych kultúrach, ✓ vytvoriť mediálnu prezentáciu ľubovoľnej športovej udalosti, módnej prehliadky, tanečného predstavenia, spoločenskej udalosti alebo verejnej akcie. 	<p>kalokagatia – starogrécki myslitelia (Sokrates, Aristoteles, Sapfó), antické sochárstvo, renesančné umenie a pod.</p> <p>zobrazovanie tela v súčasnom umení, vo filme, v reklame, v medicínskej ilustrácii...</p> <p>kult tela v športe – vizuálna reprezentácia športovcov, fanúšikov a športových udalostí v rôznych médiách</p> <p>sexualita a ideál krásy v súčasnosti a v minulosti</p> <p>špecifiká umeleckého prejavu mužov a žien</p> <p>Zdravý a nezdravý vzťah k vlastnému telu</p> <p>ukážky – ideál krásy v rôznych kultúrach, telo v umení a v reklame, body art, súťaže krásy, tanec a pod.</p>

Každodenná kultúra – experimenty

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ vytvoriť videoklip alebo reklamný šot zameraný na prezentáciu (školy, projektu, produktu a pod.), 	<p>experimenty s materiálom rôznych umení a oblastí kultúrnej tvorby (videoklip, hudobno-multimediálny klip, reklamný šot, dokument, VJ-ing, projection mapping a pod.)</p> <p>kooperácia v malom filmovom štábe (scenár, libreto, réžia, zvuk, scéna, telový dizajn, kostým, kamera, herectvo, produkcia, postprodukcia)</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ na konkrétnych kultúrnych predmetoch interpretovať kultúrne súvislosti – staré/nové; zastarané/moderné, móдне/vkusné/nevkusné, retro, inovatívne a pod. ✓ vytvoriť inštaláciu, happening alebo predstavenie s rôznymi kultúrnymi predmetmi (artefaktmi), 	<p>kultúrne predmety (úžitková, estetická a znaková funkcia)</p> <p>genealógia materiálnej kultúry</p> <p>dizajn výrobkov</p> <p>transportdizajn</p> <p>architektúra</p> <p>junk art – umenie odpadu</p> <p>recyklácia v materiálnom a kultúrnom zmysle</p>

Historická kultúra a súčasnosť

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ na príklade kultúrneho predmetu, umeleckého diela, pamiatky zdôvodniť význam svetového kultúrneho dedičstva a jeho ochrany, ✓ porovnať formu, obsah, význam a aktuálnosť umeleckých diel rôzneho žánru alebo druhu v histórii a v súčasnosti. 	<p>svetové kultúrne dedičstvo, kultúrna pamiatka – charakteristika pojmu, význam pre spoločnosť</p> <p>národná kultúra – tradícia, súčasnosť</p> <p>kultúrne vplyvy, smery v modernom a v súčasnom výtvarnom umení, hudbe, architektúre, dizajne, multimédiách</p>

Vysoká a nízka kultúra

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ na rôznych príkladoch poukázať na kritériá vysokej a nízkej kultúry, ✓ pomenovať znaky subkultúr, ✓ porozprávať o príčinách vzniku subkultúr a vplyve subkultúr na dominantnú kultúru. 	<p>vysoká a nízka kultúra</p> <p>tvorivé umenie a stredný prúd</p> <p>poklesnuté formy umenia</p> <p>konvencia a experiment</p> <p>subkultúry – zvyky, rituály, tradície, produkty</p>

Reklama

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ interpretovať vybranú reklamu alebo reklamnú kampaň z hľadiska obsahu, ✓ na konkrétnom príklade zdôvodniť využitie umenia v reklame, ✓ pripraviť projekt prezentácie vlastnej myšlienky, nápadu, ✓ vytvoriť koncept reklamy na vybraný kultúrny produkt. 	<p>reklama (ciele ekonomické, mocenské, náboženské, vzdelávacie, zábavné a informačné)</p> <p>psychologické pôsobenie reklamy (vzbudenie túžby)</p> <p>cieľové skupiny</p> <p>osobná reklama – profil, status, osobná webová stránka (sociálne médiá), portfólio</p> <p>kultúra ako tovar</p> <p>reklamná kampaň kultúrneho produktu</p>

Masová a populárna kultúra

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ kriticky zhodnotiť vybrané produkty masovej kultúry, ✓ prezentovať vlastný kultúrny/mediálny produkt (blog, webovú stránku, triedne/školské noviny, rozhlasovú reláciu). vo vybranom masmédiu, 	<p>masová kultúra</p> <p>produkty masovej kultúry – typológia</p> <p>masové médiá (print, TV, rozhlas, internet...) – žánre, formy publikum – masa</p> <p>štandardizácia vedomia</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ na príkladoch rôznych mediálnych formátov vysvetliť fungovanie kritérií na rozlíšenie umeleckého diela a gýča, ✓ vytvoriť vlastný scenár k vybranému mediálnemu formátu, 	<p>mediálne formáty – telenovela, estrády, reality show, trilery, seriály a pod.</p> <p>gýč, brak, kópia, falzifikát umenia v umení a v médiách</p> <p>vkus a gýč</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ pripraviť prezentáciu/portfólio o svojom idole/vzore. 	<p>Ľudia v populárnej kultúre – idol, vzor, norma; model, rola (celebrity, telebrity, športové hviezdy a pod.)</p>

Elektronické médiá

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ prezentovať návrh vlastného edukačného projektu/aktivity v prostredí elektronických médií. 	<p>elektronické médiá – druhy, povaha, funkcie nové médiá v súčasnom umení (vizuálne umenia, hudba) sociálne médiá – kultúra, etiketa (správanie sa a komunikácia v prostredí) on-line komunit umenie elektronických médií – ukážky (multimédiá, softvérové umenie, hry a pod.)</p>

Umelecké druhy

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zobraziť prostriedkami ktoréhokoľvek umeleckého druhu ľubovoľnú situáciu (motív), ✓ priradiť umelecké dielo k umeleckému druhu, ✓ rozlíšiť kombináciu umeleckých druhov v syntetických umeniach. 	<p>umelecký druh (umelecká literatúra, výtvarné umenie, hudba, divadlo, audiovizia, úžitkové umenie, architektúra a pod.) umelecké dielo a jeho funkcie vrstvy umeleckého diela (formálna, materiálová, tematická, významová, pragmatická)</p>

Vyjadrovacie a výrazové možnosti rôznych umeleckých druhov

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ porovnávať využitie analogického vyjadrovacieho alebo výrazového prostriedku vo vybraných umeleckých druhoch, ✓ charakterizovať aspoň tri vyjadrovacie (výrazové) prostriedky v jednotlivých umeleckých druhoch, ✓ vysvetliť pojem výraz výtvarného diela. 	<p>vyjadrovacie prostriedky a kompozičné princípy rôznych druhov umenia (rytmus, symetria, melódia, kompozícia, gradácia a pod.) a ich základné stavebné elementy (bod, čiara, plocha, tvar, farba a pod.)</p> <p>vyjadrovacie prostriedky a tvorba výrazu</p> <p>techniky tvorby umeleckého diela (rôzne druhy umenia)</p> <p>médium – prostriedok medziľudskej komunikácie, prenos kultúrnych obsahov</p>

Analýza a interpretácia umeleckého diela

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ identifikovať funkcie vybraného umeleckého diela, ✓ vysvetliť pojmy obsah a forma umeleckého diela, ✓ porovnať intenzitu a rôznorodosť estetického zážitku z vnímania rôznych umeleckých diel a artefaktov, ✓ verejne prezentovať verbálnu alebo umeleckú interpretáciu vybraného umeleckého diela alebo artefaktu. 	<p>tvorba, percepcia, recepcia a interpretácia umeleckého diela</p> <p>analýza umeleckého diela (základy semiotiky)</p> <p>znak, symbol, index, ikona, emotívne a hodnotové znaky (denotát, konotát a pod.)</p> <p>konceptie a aspekty interpretácie umeleckého diela (historický, ikonografický, psychologický, sociálny, autorský...)</p> <p>súvzťažnosť obsahových a formotvorných zložiek – význam a výraz</p> <p>význam umeleckého diela (prirodzený, konvenčný, symbolický, morálny, transcendentný, alegorický a pod.)</p> <p>verbálna interpretácia umeleckého diela</p> <p>umelecká interpretácia vybraného diela – parafráza, posun, ozvláštnenie, persifláž a pod.</p>

Prevádzka v kultúre – prezentácia umenia

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ slovne zhodnotiť zážitok z navštíveného kultúrneho alebo umeleckého podujatia, ✓ objasniť vzťah medzi dielom a cieľovou skupinou, ✓ vytvoriť prezentáciu alebo recenziu na vybrané umelecké dielo. 	<p>kultúrne a umelecké inštitúcie – rozhovory s pracovníkmi rôznych kultúrnych a umeleckých inštitúcií</p> <p>formy prezentácie umenia (galérie, múzeá, výstavy, veľtrhy, festivaly, aukcie, koncerty, predstavenia a pod.)</p> <p>reklama a marketing umenia</p> <p>prezentácia umenia v rôznych médiách (odborné časopisy, publikácie, show, happening, workshop, diskusia, kampaň a pod.)</p> <p>umelecká kritika</p> <p>sociálny aspekt umenia: cieľové skupiny</p> <p>úloha obecnstva</p> <p>mecenášstvo a sponzorstvo</p>

Hodnota umenia a trh s umením

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zdôvodniť svoj názor na hodnotu umeleckého diela, ✓ porovnať rozdiely v zhodnocovaní jednotlivých druhov umení, ✓ vyjadriť svoj názor na repatriáciu vybraných umeleckých diel, ✓ na vybranom umeleckom diele alebo artefakte vysvetliť podiel umeleckého trhu na jeho úspechu, respektíve neúspechu, 	<p>hodnota umenia (status, korist', zberateľstvo, jedinečnosť, kapitalizácia)</p> <p>vplyv technológií na funkciu a hodnotu umeleckého diela (hodnota a funkcia originálu, reprodukcia, kópia, falzifikát, plagiát a pod.)</p> <p>ukážky – katalógy výstav, sprievodné materiály k festivalom, akciám, koncertom, kultúrnym podujatiam, informácie na internete, sociálnych sieťach a pod.</p>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ porovnať spôsob ekonomického zhodnotenia a kultúrneho významu diel masovej produkcie a experimentálneho umenia. 	<p>trh s umením (história a súčasnosť)</p> <p>aukcie</p> <p>návštevy rôznych kultúrnych a umeleckých podujatí (výstava, koncert, show, festival, klubová akcia, film o filme, workshop, diskusia, happening a pod.)</p>

Poznávanie umenia

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak vie/dokáže</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ na príklade poukázať na paralely umenia a iných oblastí kultúrnej tvorby spoločnosti, ✓ priradiť konkrétny umelecký druh ku slohovému obdobiu, smeru a štýlu, ✓ pomenovať historické slohy umenia v ich časovej následnosti ✓ formou portfólia dokumentovať vo vybraných umeleckých médiách rôzne druhy umenia. 	<p>umelecké dielo (v rôznych druhoch umenia)</p> <p>umelecké slohy, smery a štýly</p> <p>umenie ako mágia, predmet kultu, poznania, zábavy a pod.</p> <p>irónia, komika, hra, vážnosť v umení</p> <p>umelecké stratégie na princípe privlastnenia – apropiácia (citácia, parafráza, intervencia, transformácia)</p> <p>umenie a veda (prírodné, spoločenské, humanitné a pod.)</p> <p>umenie pre umenie (l`art pour l`art)</p> <p>umenie a jeho mimoumelecké funkcie (spoločenské, morálne a pod.)</p>